

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ב, תש"י

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

תיקוני לשון

על "פרוטה" ו"פרוטות"

בפינת הלשון של שידורי ישראל ובעיתונים אחדים
כבר התריעו על שגיאה שהוטבעה במטבעות החדשים של
המדינה: "10 פרוטה", במקום שצריך להיות: 10 פרוטות.
לבירור העניין נייחד את הדיבור לכלל הנוהג בשימוש
של שם מספר מונה, הבא על יד שם עצם המציין את הדבר
המנוי.

מתוך כל מה שידוע לנו ממקורות לשוננו ומספרי
הדקדוק שלה ברור קודם-כול הכלל, ששם עצם, הבא אחר
שם מספר מונה מ-2 עד 10, בא אך ורק במספר רבים: שני
אנשים, שלושה אבות, ארבע אימהות, חמישה ספרים, שש
נשים, שבעה ימים, שמונה חדשים, תשע שנים, עשרה אנשים,
ועוד.

בין מאות רבות של דוגמאות כגון אלה, ששם העצם
בא בהן במספר רבים, יש אמנם במקרא גם 3 מקרים בודדים
היוצאים מן הכלל: "שני העֶמֶר" (שמות טז כב). "עשרה
אלף" (יחז' מה א), "שמונה שנה" (מל"ב כב א) – אבל בפסוק
המקביל בדברי הימים כתוב: שמונה שנים). אולם, כאמור,
אלה מקרים יוצאים מן הכלל, ואין ללמוד מהם לגבי לשון
חיה ומדוברת.

אין אפוא כל הצדקה לשיבוש הרווח בין רבים מדוברי
עברית, האומרים: שלושה איש, חמישה גרוש, שבעה ליטר

הנכון הוא רק: שלושה אנשים, חמישה גרושים, שבעה ליטרים, וכמובן: עשר פרוטות, חמש פרוטות, שתי פרוטות, כדרך שזה כתוב גם על גבי הלירות שלנו: עשר לירות ארץ-ישראליות, ולהבדיל, אף במטבעות מימי הבריטים: 10 מילים, 2 מילים.

„עשר פרוטה“ – הוא שיבוש גמור, שאין להצדיקו בשום פנים.

במספרים מ-11 ומעלה אנו מוצאים בספרותנו את שתי הדרכים: השם במספר רבים וגם במספר יחיד:

מצד אחד: אחד עשר יום, עשרים שקל, שנים עשר איש, מאה שנה, אלפים אמה, שש מאות אלף רגלי, ארבעים פֶּפֶר, בעיקר מצוי שימוש זה לגבי שמות עצם, המציינים עצמים שדרכם להיספר: אנשים, ימים, שנים, מידות, משקלות ומטבעות.

ומצד שני אנו מוצאים אף בתנ"ך: עשרים קרשים (שמות לו כג), מאה נביאים (מל"א יח ד), אלף עֲזִים (שמ"א כה ב), ארבעים ושני ילדים (מל"ב ב כד) שלש מאות שועלים (שופ' טו ד), ששת אלפים גמלים (איוב מב יב), חמשים צדיקים (ברא' יח כח), מאתים האנשים (שמ"א ל כא), מאה פעמים (שמ"ב כד ג), אלף פעמים (דבר' א יא), אלף שנים אלף פעמים (קהלת ו ו), אחד עשר כוכבים (ברא' לז ט), שלשים בנים רוכבים על שלשים עֲזִירִים (שופ' י ד), – שם העצם במספר רבים אף כשהמספר הוא מ-11 ומעלה. וכן גם בלשון חז"ל: חמש עשרה נשים (יבמ' א א), שמונה עשרה ברכות (מגילה יז ע"ב).

במספרים מ-11 ומעלה מותר אפוא להשתמש בשם העצם בשני האופנים: ביחיד או ברבים.

אולם בלשוננו יום-יום רצוי יותר השימוש במספר רבים, אף במקום שהמספר הוא למעלה מ-10. ושלושה טעמים לדבר:

א) זה הגיוני יותר ואף מתאים לנוהג ברוב לשונות העולם.

ב) על ידי כך אנו מגיעים לידי שיטה אחידה לכל המספרים, בלא העומס היתר של הבחנה בין מספרים קטנים למספרים גדולים.

ג) על ידי כך לא ניגרר לשיבושים גמורים, מעין „שבעה איש“ „שישה גרוש“.

רצוי אפוא לומר ולכתוב: 25 פרוטות, 50 פרוטות, 100 פרוטות, במקום „25 פרוטה“, „50 פרוטה“.

אך מכל מקום לא 10 פרוטה, אלא: 10 פרוטות.